

Kontzeju

www.oiñati.eus

Berbia Oñati

@BerbiaOñati

koletina

Oñati Irratib

Oñatiko Udal aldizkaria | 2018ko ekaina | 284. zenbakia

DELIK

ESKOLA KIROLAK

eredu berria jarriko du abian irailetik aurrera

ELKARRIZKETA

JERARDO ELDRITZAREN OMENEZKO KULTURA ASTEA / ekainak 1-9
Euskaltzalearen ibilbide eta lan mardulari errepassoa (3-4 orriak)

| JERARDO ELORTZAREN OMENEZKO KULTURA ASTEA |

MEREZITAKO OMENALDIA

Herriaren esker ona jasoko du Jerardo Elortzak

Hizkuntzalari, historialari, euskaltzale... zaila da Jerardo Elortza hitz bakar batekin definitzea. Baina garbi dagoena da, ekarpen handia egin diola euskal kulturari, oro har, eta bereziki Oñatikoari. Ezin konta ahala liburu, artikulu, hitzaldi plazaratu ditu gure historia, ondarea, etnografia edota herriko euskararen inguruan. Langile nekazina da, eta eskuzabala. Horregatik, herritar talde zabal batek omenaldia egin nahi dio, udalarekin batera, herriaren alde egin duen lan oparoa aitortu, eskertu eta ezagutzera emateko. Bide batez, 60. eta 70. hamarkadetan euskara eta euskal kultura berpizten ahalegindu ziren herritarren lana ere aitortu nahi da.

‘Erein Aroa’ deitu izan diot euskal kulturak 60-70. hamarraldietan bizi izan zuen berpizkundeari. Orduan ereindako haziari esker jaso ditugu gerora hainbat emaitza

Euskarari ondoen eutsi dion herrietako bat da Oñati. Helburua izan beharko litzateke erabilera mailari eustea eta, aldi berean, gure hizkera aberastea

Hizkuntzalaria, historialaria, euskaltzalea... Jerardo Elortzak ekarpen handia egin dio euskal kulturari.

Aste osoko ekitaldiak borobilduz, hainbat herritarren eta udalaren omenaldia jasoko duzu ekainaren 9an. Badakit ez duzula gustuko hala nabarmentzea, baina polita izango da herritarren esker ona eta maitasuna sentitzea, ezta?

Apur bat ikaratuta nagoela aitortu behar dut, eta aste osoko egitaraua lartxo ere badela uste dut, baina 1960 eta 1970eko belaunaldiak egindako lana gogoratu eta gaurko gazteei azaltzeko balioko du, eta zerbait positiboa atera daitekeela iruditzen zait.

Zure lana ez ezik, 60 eta 70. hamarkadetan euskara eta euskal kultura berpizten ahalegindu ziren herritarren lana ere aitortu nahi da jardunaldi hauen bidez. Zein izan zen belaunaldi haren ekarpen nagusia?

Euskal Herrian 60. hamarraldian kultura mailan eman ziren aurrera pausuei buruzko artikulua bat idatzi nuen bere egunean: ikastolen mugimendua, *Zeruko Argia* astekari bihurtzea, *Ez Dok Amairu*, Euskalduntze-Alfabetatze mugimendua, liburugintza berria... ‘Erein Aroa’ izenburua jarri nion; hau da, beharbada ez zen gauza askorik eskuratu garai hartan, baina hazia erein zen

gerora etorri diren hainbat emaitza lortzeko.

Oñatin, ikastola sortu zen, Oñatz elkarte ere bai (ekitaldi gehienak gazteleraz egiten baziren ere, euskarazko antzerki talde bat eratu genuen), eta 70. hamarkadan udal liburutegiaren inguruan osatu zen lantaldea azpimarratuko nuke: gure herriari buruzko hainbat azterlan argitaratu zituen aldizkari batean, azkenik *Oñatiko Arte eta Historia Bilduma* lanarekin borobiltzeko. Eskola inportantea izan zen guretzat Oñatiko herria hobeto ezagutzeko.

Zuk zeuk gazteleraz egin zenituen ikasketa guztiak (beste aukerarik ez zegoelako, jakina). Nondik dator kizua euskara eta euskal kulturarekiko zaletasuna?

Pittin bat etxetik. Aita bertsozalea zen, eta euskarazko liburu batzuk ere bazeuden etxean *Basarriren* bertsoak, adibidez. Gainerakoan, hemen, Maristen ikastetxea, gaztelania zen nagusi, nahiz eta gure artean euskaraz hitz egin.

Gero zortzi urte eman nituen Sasturraran eta Donostiako seminarioen artean, eta ez dut esango giroa euskaltzalea zenik, ezta gutxiago ere, baina irakasle pare baten bitartez (Juan Mari Lekuona eta, bereziki, Anton Garro) euskararen mundura hurbiltzeko aukera izan genuen. Matematikako maisua zen Garro, baina euskal liburutegi partikular bikaina zeukan, eta haren bidez izan nuen Domingo Agirre, Orixe, Lauaxeta eta Lizardi eta abarren lanak ezagutzeko eta irakurtzeko aukera, besteak beste. *Euzko-Gogoa* aldizkari klandestinoaren berri ere eman zigun, eta Luis Villasanteren *Historia de la Literatura Vasca* (1961) liburuaren bidez konturatu nintzen euskaraz ere bazela zerbait, eta orduan zaletu edo amentzerau nintzen euskal literatura eta kulturarekin.

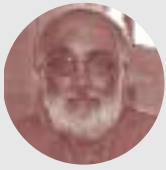
Donostian nengoela, euskal liburuetan erreferentia zen *Manterola* liburu-dendara sarri joaten nintzen, seminarioko ikasleen artean *Hezibide* izeneko euskarazko aldizkari bat ateratzen hasi ginen, eta gero, seminarioa utzi ondoren, euskarazko eskolak ematen hasi nintzen, Donostian lehenengo eta Deustun gero, Filosofia eta Letrak ikasketak egiten nituen bitartean.

Lan handia egin duzu, besteak beste, Oñatiko euskara prestigiatzen. Hor daude, adibidez, aldizkari honetan bertan Oñatiko euskara jator eta dotorean idatzitako ehunka artikulua. Nola ikusten duzu gaur egun Oñatiko euskararen egoera?

Kale giroan euskara bizi dagoela uste dut. Azkoitia eta Azpeitiarekin batera, Oñati izango da herri hazitxoaren artean euskarari ondoen eutsi diona. Pozgarria da kalean gazteak euskaraz entzutea, eta azpimarratuko nuke, gainera, neskek ere mutilek adina egiten dutela, gure garaian emakumezkoek gazteleraz hitz egiteko ohitura baitzuten.

Egia da, bestalde, orduko euskaratik gaur egungora alde handia dagoela. Pobretu egin dela iruditzen zait. Lehen arropak *jantzi/erantzi* esaten genuen, eta orain *ipini/kendu*, lehen argia *ixutu/itxungi* eta orain *ipini/kendu*. Eta oinarri-oinarrizko hitzak dira. Zer esanik ez, terminologia espezifikoa irreparatzen badiogu. Sasoi bateko berba eta esamolde asko galduz doaz. Beraz, helburua izan beharko litzateke euskararen erabilera mailari eustea, eta, aldi berean, gure hizkera aberastea lehendik datorren tradizioarekin. Zubigintza horretan pausuak eman behar ditugu.

Txokokeriarako (herriko hizkerak) joera gehiegi zabaltzen ari

KEPA ELORTZA

«Herrixaren eta gure hizkuntzaren alde egin dauen lana azpimarratuko neke. Jerardo hori egon ez bazan, eztaikit nun egongo zan Oñatiko euskeria bera. Horregatik eta beste arrazoi askorengatik ondo merezittako omenaldixa dala uste dot.»

delak kritikatu dute hainbat hizkuntzalarik. Euskara Batua prestigiatu behar dugula esan dute. Zer iruditzen zaizu?

Zeharo konforme nago horrekin. Baina, aldi berean, esango dut ez nagoela konforme gaur egun nagusitzen ari den Euskara Batu 'giputz' arekin. Euskal irrati-telebistako esatari-kazetari gehienak giputzak dira, eta beraien hizketa moldea ari da nagusitzen. Adibidez, *gertu/gerturatu* hitza Gipuzkoako eskualde batzuetan bakarrik erabiltzen zen; Bizkaia osoan eta Gipuzkoako leku askotan *hurreratu* zen nagusi, eta forma klasikoa *hurbildu*, baina, gaur egun, 10etik 8tan *gertu/gerturatu* erabiltzen da. Eta hala beste hitz askorekin. Euskal literaturan tradizioa duten berba asko zokoratuz doaz, eta hori pobretasunaren seinale da. Beste euskalki batzuetako hitzak sartu dira, baina nire ustez gutxitxo.

Bestalde, ikusten dut komunikabideetan ia egunero edo astero azaltzen diren politikari, kirolari eta beste jende askok ez duela batere zaintzen hizkuntza, ez duela batere lantzen, eta pobrezia handia dago, baita batuan ere.

Nik uste dut denok izan beharko genukeela gai bietan (Oñatiko euskaraz eta batuaz) hitz egiteko eta idazteko. Oñatiarrok ere bai. Horregatik, gu beti saiatu izan gara oñatiera eta batuaren arteko zubigintza egiten, oñatieraz idazten dugunean laburdura asko egin gabe, herriko euskararen eta estandarren artean eten handirik egon ez dadin.

«Denok izan beharko genuke gai bietan (Oñatiko euskaraz eta batuaz) idazteko eta irakurtzeko. Oñatiarrok ere bai»

Liburu, dokumentu eta argazki zahar artean irudikatzen zaitugu askok, baina zure biografia erreparatuz, arreta eman dit arte eszenikoetarako eta, bereziki, antzerkirako izan duzun zaletasunak.

Beharrak eraginda edo militantziagatik, beharbada, gauza larregitan sartzea egokitu zaigu, behar beste sakontzeko aukera barik, kasu askotan.

1960ko hamarkadan antzerki talde asko sortu ziren, gehienak amateurak, eta Oñatin bertan ere bi talde izan genituen Oñatz elkartearen baitan, bata gaztelerazkoa eta bestea euskarazkoa, eta hiru antzezlan taularatu genituen (1966-71 artean), bai Oñatin eta baita inguruko herrietan ere. Aldi berean, Bilbon nengoela, *Kriselu* antzerki taldean ere ibili nintzen, Gabriel Aresti, Xabier Elorriaga eta beste batzuekin batera, besteak beste. Artean ez zen ia euskal zinerik egiten, eta euskara zabaltzeko bitarteko bat zen teatroa.

Gerora, Makalena elkartekoak hasi zirenean Herri Egunaren bueltan antzerkia egiten, hiru bat obratan parte hartu nuen, aktore baino gehiago testuekin eta zuzendaritza-lanetan laguntzen Iñazio Irizarri. Ikasketa amaierako tesina ere Alemaniako antzerkigintzari buruz idatzi nuen.

Eta zineari dagokionez, dokumental txiki batzuetan — *Liñugintza* (1974), *Aita Lasa, artzainen artzain* (1981), *Lope Agirre* (1983) eta *Gabon dut Anuntzio* (1999)— parte hartu nuen, Agustín Goenagaren adiskidearen bidez.

Oñatiko Arte eta Historia Bilduma lan bikaina argitaratu zuen taldeko kide izan zinen, eta orduz geroztik ardura berezia izan

Jerardo Elortza Egaña
1944-06-5

Filosofia eta Letrak (Alemaniar Filologia) ikasi zuen Deustu eta Münster-eko unibertsitateetan.

Bergarako Aranzadi ikastolan irakasle jardun zuen 3 urtez, eta beste 19 urtez UNEDeko Euskal Kultura departamentuan.

Eusko Jaurlaritzako Kultura sailean urtebete lan egin ostean, Mondragon Unibertsitatean (Oñatiko fakultatean) jardun zuen irakasle, erretiroa hartu arte.

Bidegileak liburu bilduma zuzendu zuen 2009-2016 artean.

KULTURA ASTEA EGITARAUA

Ekainak 1-9: Jerardo Elortzari buruzko **erakusketa** kultur etxean (18:00-20:00).

Ekainak 4: Hitzaldia: 'Jerardo Elortza egile'. Hizlaria: Juan Martín Elexpuru. Aurretik, Idoia Etxeberriak prestatutako bideo-biografia emango da, eta Paulo Anduaga agustindarrak ere hitz egingo du. Santa Ana antzokian, 19:00.

Ekainak 6: Mahai-ingurua. '1965-1980 urte inguruko Oñatiko kultur bizitzaren berpizkundea, garaiko lekukoaren eskutik (Euxebi Osa, Carmenchu Balzategi eta Jantxo Madariaga)'. Kultur etxean, 19:00.

Ekainak 7: Filmen emanaldia. Jerardo Elortzak parte hartutako filmak ('Gabon dut Anuntzio', 'Liñugintza', Aita Lasa, artzainen artzain' eta 'Lope de Agirre') ikusgai, Agustín Goenagak eta Kepa Elortzak aurkeztuta. Kultur etxean, 19:00

Ekainak 9: Omenaldi ekitaldia. Santa Ana antzokian, 12:00. Ostean bazkaria Etxe Aundin.

Ekainak 17: Ibilaldixa Araotz-Urrusula artean (Sandaili, makinexea...) Jerardo Elortza eta Imanol Biain gidari direla. Araozgo saloian, 08:30.

TXARO BARTUREN

«Azpimarratuko nuke Euskal Herriaz, oro har, eta, batez ere, Oñatiri buruz Jerardok beti izan duen jakinmina arlo ezberdinetan: hizkuntza, kultura, historia, etnografia... Gure herriarekin lotura duen guztia interesatu izan zaio eta gero transmititzen saiatu da»

Bere bizitzaz eta lanaz hitz egin digu Elortzak.

www.jerardoelortza.eus

Hogei bat liburu (horietako batzuk taldean) eta ehunka artikulua argitaratu ditu Jerardo Elortzak han-hemenka. Horietako asko *Kontzejupetik* aldizkari honetan bertan. Bada, horien guztien erreferentzia zehatza aurkituko duzue www.jerardoelortza.eus webgunean.

AHOTSAK.EUS

Idatzizko lanez gain, Jarado Elortzari egindako hainbat elkarrizketa entzungai daude www.ahotsak.eus/onati/hizlariak/jerardo-elortza atarian. Oñati Irratian eta *Ahotsak* proiekturako egindako elkarrizketak dira.

«Nire desioa da, ondare eta hizkuntza mailan herrian egon den militantzia hori belaunaldi berriek bere gain hartzea»

duzu herriko ondarea (historia, arkitektura, artea, etnografia...) transmititzen, balioan jartzen eta horren inguruko kontzientziarioa sortzen.

Lehen esan dudan moduan, aipatutako lan horri esker asko ikasi genuen Oñatiri buruz, eta uste dut bidezkoa dela Felix Ugarte zenaren izena aipatzea, bera izan zelako benetako motorra, gainerako taldekideak ahaztu barik, jakina.

Nire iritziz lan interesgarria izan zen, eraikin klasikoetara bakarrik (unibertsitatea, parrokia...) mugatu barik, herriaren egitura (kaleak, etxeak, errabalak...) eta baserri giroko beste hainbat elementu (karobiak, posakerak, errotak...) ere jaso zirelako. Eskola moduko bat izan zen guretzat. Zoritzarrez, inbentario hartan jasotako elementu asko galdu, hondatu edo eraitsi egin dira, baina balio izan zuen jendea ikusarazteko ondarea ez direla bakarrik eraikin monumentalak.

Ildo horretan, ondarea babesteko *Kapirixo* taldea sortu genuen eskualde mailan, eta ibilaldi asko egin genituen (Kapirixok eta Laixanek antolatuta) herrian eta auzoetan zehar, leku bakoitzeko arkitektura, etnografia, ohiturak, kanta zaharrak... jaso eta ezagutzera emateko.

Natur Eskola ere lan handia egiten ari delakoan nago, baita Artixa taldea ere, eta denon artean piztu dugu apur bat ondarearekiko sentsibilizazioa.

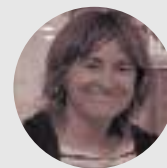
Oñatiko historiaz, euskaraz, euskal kulturaz... hainbat eta hainbat lan argitaratu duzu han-hemenka. Zer falta zaizu egiteko? Zer ikusten duzu egin beharreko?

Askotako dago egiteko, baina jada ez gara mutikoak. Aurretik moldatutako lantxo batzuk hobeto ez egin izanaren pena ere badut. Gauza larregitan sartzen gara, eta ezin denak behar den moduan burutu. Adibidez, oñatiarrez idatzitako eskuizkribu zaharrenen (Manuel Umerez, 1805) argitalpena egokiago egin zitekeela uste dut.

Ahal dudan artean, lan ezberdinak egiten jarraituko dut. Nire desioa da, bai ondare mailan eta baita hizkuntza aldetik ere, herrian orain arte egon den militantzia moduko hori ea belaunaldi berriek bere gain hartzea.

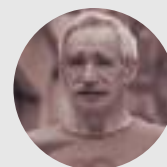
Amaitzeko?

Ez dakit zenbateraino merezi dudan hau, baina horretan saiatu direnei, eskerrak bihotzez. Bestalde, askotan parte hartu izan dut talde-lanetan, eta eskerrak eman beharrean nago Oñatzekoei, udal liburutegiko lantaldeari, Berba taldeko adiskideei, *Gerrako garrak* liburuaren aritu zirenei (orduak garai zailak izan ziren niretako: gaia delikatu zen batetik, eta bestetik Tere emaztea orduantxe hil zen), memoria historikoan jardundakoei, udal euskaltegiko kideei, Laixan, Kapirixo nahiz Artixakoei, Oñatiko udalari, ikastetxei, artxibozainei, beste hainbat erakunderi eta herritar askori. Etxekoen eta senideen aldetik ere beti izan dut erabateko babesa, eta azken urteotan Euxebik ere asko lagundu dit. Eskerrak denoi behin eta berriz. Barkatuko ahal didate nahi gabe aipatzeke utzi ditudanak!

IDOIA ETXEBERRIA

«Pertsona oso jantzixa da Jerardo; bi hankadun entziklopedia. Gaiñera oso umilla da, beti lagunketako prest eta saltsa danetan parte hartzeko gertu egoten da. Halaxe juntau giñan *Gerrako Garrak* liburua idazten, beste batzuekin batera. Oso aberasgarria izan zan»

JUAN MARTIN ELEXPURU

«Ondo mereztako omenaldixa jasoko dau. Oñatiarrok badakizue zenbat lan egin daben Oñatiko historia aztertzen eta kontatzen eta ondaria zaintzen. Konta ezin ahala die Oñatitik kanpora egindakua be, bergararrok ezin ahaztu UNEDeko Euskera Departamenduaren sortzaila eta zuzendarixa izan zala»